

“OMMAVIY MADANIYATNING SALBIY VA IJOBIY XUSUSIYATLARI”

Buxoro viloyat Jondor tuman politexnikumi

tarix fani o'qtuvchisi **Izbosarova Mahliyo Abdukarimovna**

tarbiya fani o'qtuvchisi **Jumayeva Mahbuba Nodirovna**

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kundagi yoshlarimizning ta'lim va tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan “ommaviy madaniyat” bugun barchamizni hushyorlikka chaqirmoqda. Zero, globallashuv tomon intilayotgan yoshlarimiz har qanday “yangilik” ham yaxshilik keltirmasligi xususida o'ylab ko'rishlari darkor. Binobarin, ushbu maqolada “ommaviy madaniyat”ning millat kelajagiga ta'siri, unga qarshi mafkuraviy immunitet yaratish yo'llari, shuningdek, mamlakatimizda bu borada olib borilayotgan ma'naviy-targ'ibot ishlari xususida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: “ommaviy madaniyat”, ta'lim, ma'rifat, yuksak ma'naviyat, internet, ijtimoiy tarmoqlar, globallashuv, milliy qadriyatlar

Madaniyat deganda xalqimiz azal azaldan e'zozlab, avaylab kelayotgan milliy va diniy qadriyatlarimiz bevosita xayolimizga keladi. Erkaklarimizning mardligi, oilasiga sodiqligi, oilasi, vatani, dinu diyonati uchun jon jaxdi bilan kurashishligi, mushtipar ayollarimizning o'z odob-axloqlari, hayolari oilasi va farzandlari uchun jon kuydirganliklari natijasida dunyoni lol qoldirgan buyuk bobokalonlarimiz dunyoga kelganlarini tarixdan yaxshi bilamiz.

Demak, madaniyatli, odobu axloqli, dinu diyonatli oilada dunyoga kelgan farzand, albatta u ham huddi ota-onasi kabi odobli bo'lib tarbiya topadi.

Endi biz aytayotgan yoki jon kuydirib, salbiy oqibatlariga yetaklovchi, xalqimiz ma'naviyatiga mutlaqo to'g'ri kelmaydigan “ommaviy madaniyat” haqida to'xtalib o'tmochimiz.

“Ommaviy madaniyat” o'z ma'nosida emas, balki ko'chma ma'noda ishlatilmoqda. Chunki u qo'shtirnoqqa olingan. Bu tushuncha haqida ko'plab olimlarimiz ta'rif berishadi.

«Ommaviy madaniyat» tub mohiyatiga ko‘ra milliy madaniyatlarning kushandasidir.

«Ommaviy madaniyat» targ‘iboti eng avvalo islomiy qadriyat, axloqimizni g‘arb turmush tarzi, shaxs erkinligi, demokratiya niqobi doirasida talqin qilinadigan axloq (to‘g‘rirog‘i axloqsizlik) bilan almashtirishdir.

“Ommaviy madaniyat” asosan zamonamiz vakillarining yangi-yangi “moda”lari asosida boyib boradi. Go‘yoki kim o‘sha “moda”ga amal qilsa, u madaniyatli deb topiladi. Hamma ommaviy ravishda ana shu moda asosida yashashi kerak bo‘ladi. Aks holda u zamondan orqada qolgan – madaniyatsiz deb hisoblanadi. Chunki u bugunning modasini bilmaydi. Shundan kelib chiqqan holda aytish mumkinki, “ommaviy madaniyat” bu – ommaviy “moda” niyat, ya'ni yangicha modani niyat qilish, kimgadir taqlid qilish, unga erishish va uni ommaviylashtirish demakdir. Demak “ommaviy madaniyat” aynan madaniyat emas, balki madaniyat kushandasi, insonni inson qiyofasidan chiqaradigan bir kushandadir.

Ommaviy madaniyatning o‘ziga xosligi nimada, uning jamiyatdagi funksiyasi nimadan iborat, insonlar uchun foydali va salbiy jihatlari nimalarda namoyon bo‘ladi, jamiyatning taraqqiyotdagi o‘rni salbiymi yoki ijobiymi, u nimalarni madh qiladi, u nimalarga da‘vat qiladi, uning chaqirig‘ida qanday g‘oyalar singdirilgan, insonlar, ayniqsa, yoshlarda qanday xulq-atvorni shakllantirmoqda, u ma‘naviy tanazzul elchisimi?-degan bir qancha savollar bizni ushbu maqolaga qo‘l urishga undadi. Bizningcha, ommaviy madaniyat ko‘p qirrali jarayon. Insoniyat tarixida Ommaviy madaniyat o‘z faoliyati va maqsadlari, kurashish mexanizmlari hamda usul-tamoyillariga ega bo‘lib kelgan. Uning o‘ziga xosligi shundaki, u zamonga qarab o‘z shakl-shamoyilini o‘zgartirib turgan.

“Ommaviy madaniyat” ishlab chiqaruvchilari inson psixologiyasini yaxshigina o‘zlashtirishgan va qaysi yoshni tezroq o‘zlariga og‘dirishi-yu, o‘zlarining yashirin maqsadlarini amalga oshirish mexanizmlarini chuqur ishlab chiqqanlar. Ularning asosiy maqsadi tez fursatda mo‘may daromadga, moddiy ta‘minotga ega bo‘lishdir. Ular bu maqsadni har xil sabablar bilan yashirishga, xastpo‘shlashga harakat qiladilar.

Mutafakkir olim Abu Ali Ibn Sino madaniyatni insonning ruhiy quvvat oladigan ma'naviy manbai, -deb ta'kidlaydi. "Hozirgi vaqtda ko'z o'ngimizda dunyoning geopolitik, iqtisodiyva ijtimoiy, axborot-kommunikatsiya manzarasida chuqur o'zgarishlar ro'y berayotgan, turli mafkuralar tortishuvi keskin tus olayotgan bir vaziyatda barchamizga ayonki, fikrga qarshi fikr, g'oyaga qarshi g'oya, jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashish har qachongidan ko'ra muhim ahamiyat kasb etmoqda"

Ha, bugun atrofimizda ro'y berayotgan turli voqealarga to'g'ri va munosib baho bermasdan, kechayotgan jarayonlarga o'zimizning daxldor ekanimizni his qilmay, "bu muammolarga mening daxlim yo'q, ular haqida o'ylash mening uchun emas, boshqalar bosh qotirsin", degan tushuncha bilan yashashning, loqaydlikning vaqti allaqachon o'tib ketgan. Bugungi zamondoshlarimiz o'tgan asrning 90-yillaridagi odamlar emas. Yurtdoshlarimizning ma'naviy dunyosi yuksalib ijtimoiy faolligi o'sib, daxldorlik tuyg'usi kundan kun kuchayib bormoqda. Binobarin, yuksak ma'naviyatli shaxsni hech kim yenga olmaydi. Yuksak ma'naviyat qaror topgan jamiyat esa hargiz tanazzulga yuz tutmaydi.

Ma'lumki, yoshlar hamma masalada juda ta'sirchan, hissiyotga beriluvchan bo'ladi. Ayniqsa, ular hayotda uchrab turadigan adolatsizlik, nohaqlik holatlarini nozik his qilib, bu boradagi ijobiy va salbiy o'zgarishlarni g'oyat tez va hassoslik bilan qabul qiladi. Shuning uchun ham turli mafkuraviy markazlar chetdan turib, "mutlaq erkinlik", "chegasiz erkinlik", "erkin axloq" degansoxta g'oyalarni ularning ongiga singdirishga zo'r beradi. Bu yo'lda "ommaviy madaniyat" namunalaridan, turli axborot texnologiyalaridan, radiotelevideniye, internetning ijtimoiy tarmoqlari kabi vositalardan makkorlik bilan foydalanadilar.

Ma'naviy-axloqiy tarbiya strategik masala. Toki, ma'naviyat insonga yo'lboshchilik qilmasa, uni "egib olish", "og'dirib olish" juda oson kechadi. "Hammamizga ayonki, bugungi kunda dunyoda keskin kurash va raqobat hukm surmoqda. Jahonda manfaatlar to'qnashuvi kuchaymoqda. Globallashuv jrayonlari bashariyat uchun beqiyos imkoniyatlar bilan birga, kutilmagan muammolarni ham

keltirib chiqarmoqda. Terrorizm, ekstremizm, transmilliy va kiber jinoyatchilik, odam savdosi, narkotik kabi tahdidlar xavfi tobora ortib bormoqda...”

Yurtimiz buyuk insonlar yurtidir. Biz ajdodlarimiz bilan qancha faxrlansak, iftixor etsak shuncha ozdir. Ammo kechagi kun xotira, bizga saboq bo'lsa, ertangi kun bizdan harakatni, umidlar, orzularning ro'yobini kutadi. Ajdodlarimiz kutgan istiqloq bizning davrimizga nasib bo'ldi. Endi mamlakatimiz mustaqilligini mustahkamlash, uning qadriga yetish, bizdan keyingi avlodga obod va farovon, taraqqiyot yo'lidan ildam odim otib borayotgan mustaqil Vatanni qoldirish mas'uliyati chin insoniylik, vatanparvarlik burchidir. Buning uchun, eng avvalo, yoshlarimiz ta'lim tarbiyasiga, dunyoqarashining shakllanishiga e'tibor berishimiz, turli xil yot g'oyalar ta'siriga tushib qolmasliklari, “ommaviy madaniyat” qurboniga aylanmasliklari uchun mafkuraviy immunitetni shakllantirishimiz lozim. O'zbek milliy tarbiyasi yetuk, komil insonni andoza qilib olgan. “Ommaviy madaniyat” esa insonni bilim, imon, insof, hayo, sadoqat kabi tuyg'ularga loqayd va befarq shaxsga aylantirib qo'yadi. “Ommaviy madaniyat” qurboni bo'lgan kishi vatanparvar, fidoyi, rostgo'y, insofli bo'lishi qiyin, chunki u erkin fikrlashi kerak. Mustaqil fikrlovchi odamlar ko'p bo'lsa, “ommaviy madaniyat”ning bozori kasod bo'ladi. Shuning uchun ularga o'rtamiyona, ergashuvchi omma kerak.

Mana shunday murakkab sharoitda yoshlarimizni davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek, “Jaholatga qarshi ma'rifat” degan ezgu g'oya kun tartibimizdagi doimiy masalalardan biri bo'lib keladi. Hayotda o'z yo'lini izlayotgan farzandlarimiz o'z ongi, o'z aqli bilan mana shu g'oyaning tarafdoriga aylanadi. Muqaddas dinimizda ilmga alohida e'tibor qaratilgan. Qadimlardan ham ilmga tashviq etilib, “Ilm talab qilish - har bir musulmonga farzdir” deyilgan. Muhtaramyurtboshimizning g'amxo'rliklari va sa'y-harakatlari tufayli yoshlarni ilma'rifatli, odob-axloqli etib tarbiyalashga juda katta e'tibor qaratilmoqda. Yoshlarimizning buyuk ajdodlarimizga munosib bo'la olishlari uchun har jihatdan barkamol qilib voyaga yetkazish uchun ko'plab sharoitlar yaratilayotgani bejiz emas. Prezidentimizning bu sa'y-harakatlari zahirida navqiron avlodimizga nisbatan

qanchalar mehr, ishonch va e'tibor mujassam ekanini ko'plab amaliy misollarda ko'rish mumkin. Bugungi erkin va ozod hayotning ma'nosi va qadr –qimmatini yoshlarning ongigayetkazish, ularga to'g'ri yo'l ko'rsatishda biz – birinchi navbatda ota-onalar, ustoz-murabbiylar mas'ul bo'lishimiz zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. - Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Sh.M. Mirziyoyev. "Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz". Toshkent, "O'zbekiston" - 2017.
3. Shavkat Mirziyoyev Insonparvarlik ezgulik va bunyodkorlik - milliy g'oyamizning poydevoridir "Tasvir " nashriyot uyi Toshkent 2021.
4. Ilyin.A "Ommaviy madaniyat ichidagi subektivlik" 2008
5. Qamariddin Usmonov "O'zbekiston tarixi" darslik Turon iqbol nashriyoti, Toshkent 2012
6. O'tkir Yo'ldoshev, Adxam Abdurashidov "Umumiy pedagogika" 2021- yil Farg'ona nashriyoti
7. Yo'ldoshev, O'tkir Jumaqo'zievich. "PEDAGOGIK FANLARNI LOYIHALASH USULI ASOSIDA O 'QITISH METODIKASI." Academic research in educational sciences 4.KSPI Conference 1 (2023): 98-102.